

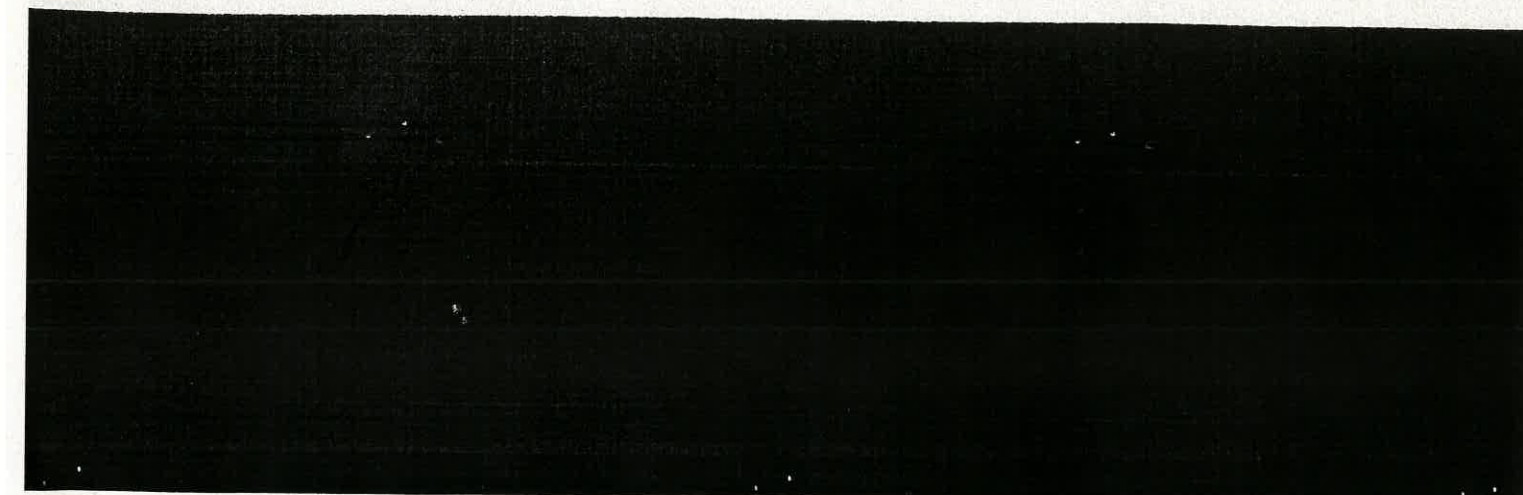

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

sociální pedagogika v teorii a praxi

SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ Z ODBORNÉHO SEMINÁŘE

2008

Sociální pedagogika v teorii a praxi

Recenzovaný sborník příspěvků z mezinárodního semináře

Odpovědný redaktor: PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Technická redakce: Ing. Radomír Pernica

Vydal: Institut mezioborových studií Brno

Grafická úprava a tisk: BonnyPress Brno, www.bonny.cz

ISBN 978-80-87182-01-7

© Institut mezioborových studií Brno, ČR, 2008

OBSAH

VĚRA FILIPI, BEDŘICH ZAPLETAL <i>Spolupráce kmenových vychovatelů s rodinami dětí umístěných v resocializačních zařízeních</i>	104
EVA FÜLÖPOVÁ <i>Výchova k tvorivosti ako súčasť psychoedukácie</i>	111
KATARÍNA GEŽOVÁ <i>Vzťah sociálnej pedagogiky k andragogike</i>	133
JOLANA HRONCOVÁ <i>Preventívny rozmer v predmete sociálnej pedagogiky – historické aspekty a súčasnosť</i>	140
MARTIN HRONEC <i>Nezamestnanosť v Slovenskej republike ako sociálno-ekonomický problém a jej vzťah ku vzdelaniu</i>	151
ANNA HUDECOVÁ <i>Sociálna pedagogika a jej význam v informačnej spoločnosti</i>	173
PETER JUSKO <i>Nezamestnanosť mládeže a sociálna pedagogika</i>	181
MILOSLAV JŮZL <i>Úvaha o dalším vzdělávání odsouzených</i>	195
BLAHOSLAV KRAUS <i>O vztahu sociální pedagogiky a dalších disciplín, sociální práce především.</i>	199
HANA KUBÍČKOVÁ <i>Izolovat, nebo převychovat? (Úskalí reedukačního procesu)</i>	213
LIBUŠE MAZÁNKOVÁ, FRANTIŠEK VÍZDAL <i>Sociálně pedagogické aspekty managementu</i>	223

JAROSLAVA MIŠÍKOVÁ <i>Jedna reflexe pozice soci</i>
MIRIAM NIKLOVÁ, LUCIA KAN <i>Uplatnenie sociálneho pe – súčasné možnosti a per</i>
DAGMAR PITNEROVÁ <i>Problematika odložených</i>
MILAN PUKANČÍK <i>Utečenci a postoje verejn</i>
EDUARD RADVAN <i>Sociální, etická a pedago</i>
LENKA ROGOŽANOVÁ <i>Možnosti a výzvy sociáln</i>
LENKA ROGOŽANOVÁ <i>Výzkum smyslu života</i>
ZDENĚK ROZUM <i>Absolventi oboru „Sociál</i>
ALEŠ SEKOT <i>Sportovní trénink v konte</i>
JANA SVETLÍKOVÁ <i>Možnosti uplatnenia hry</i>
ZDENĚK ŠIGUT <i>Úloha marketingu ve vzd</i>

ANNA HUDECOVÁ

SOCIÁLNA PEDAGOGIKA A JEJ VÝZNAM V INFORMAČNEJ SPOLOČNOSTI

Anotácia

Príspevok sa zberá zdôvodnením opodstatnenosti sociálnej pedagogiky a jej významom v profesijnej príprave profesionálov pomáhajúcich profesií v období nástupu informačnej spoločnosti. Obsahové zameranie príspevku venuje pozornosť aj významu sociálnej pedagogiky ako vedného odboru najmä pri riešení problémov súvisiacich s negatívnymi javmi súvisiacimi a determinovanými globalizáciou a internalizáciou spoločnosti.

Kľúčové slová

Informačná spoločnosť, globalizácia, sociálno - patologické javy, príčiny sociálno - pedagogických javov, profesionalizácia, pomáhajúce profesie, úlohy sociálnej pedagogiky.

Abstract

This subscription deals with explaining the reason for justness of social pedagogy as well as its value in occupative development of professionals in supporting professions in era of information society. Content of the subscription

describes the meaning of social pedagogy as a discipline especially in resolving problems related with negative issues and ethic objections connected and determined by globalization and internacionalization of society.

Key words

Information society, globalization, pathological effect, reason of social-pedagogical effect, proffesionalization, supporting professions, roles of social pedagogy.

Súčasný svet na prahu 21. storočia je charakteristický svojou dynamikou. Sme svedkami zmien, ktoré sú dôsledkom transformácie od priemyselnej k informačnej spoločnosti. Tento dynamický proces naštartoval zmeny vo všetkých oblastiach ľudského života. Sú to zmeny súvisiace s globalizáciou a internalizáciou spoločnosti. Prostredníctvom týchto zmien je možné naplňať ciele modernej spoločnosti aj v oblasti funkčnej gramotnosti. Ide o jazykovú vybavenosť, prácu s počítačom, tvorivosť a pod. Inštrumentálny charakter funkčnej gramotnosti sa podľa Kováčikovej prejavuje ako schopnosť reagovať na každodenné požiadavky vedecky a technicky rozvinutého sveta. Jednotlivec má také vedomosti a schopnosti, ktoré mu umožňujú plnohodnotne participovať na živote spoločnosti a jej rozvoji (Kováčiková, 2004, s.84). Prednosťou tejto spoločenskej etapy sú teda zmeny dotýkajúce sa šírenia informácií a vedomostí ako aj výzva, že informačná spoločnosť by mala byť orientovaná na ľudí, inkluzívna a rozvojová. Znamená to možnosti šírenia, využívania a prijímania informácií a vedomostí každému človeku a takisto umožniť ľuďom a komunitám poskytnúť eventualitu

využívať potenciál informačných technológií na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja a zlepšenia kvality života a ochrany ľudských práv.

Na druhej strane nástup informačnej spoločnosti priniesol a prináša celý rad negatívnych javov a etických problémov, s ktorými sa treba zaoberať.

Nástup nových informačno-komunikačných technológií (IKT) teda na jednej strane predstavuje nové, moderné komunikačné prostriedky, ktoré sú vymoženosťami modernej spoločnosti. Slúžia človeku, no na druhej strane môžu byť tieto prostriedky zneužívané na manipuláciu, nadvládu a mnohokrát aj na mravnú skazu. Mám na mysli zneužívanie internetu, počítačových hier, mobilných telefónov a pod.

Tieto médiá ovplyvňujú spoločenský život. Zasahujú do života spoločnosti, rodín i jednotlivcov. Ich vplyv sa prejavuje nielen na generácii dospelých ale takisto sú silným činiteľom ovplyvňujúcim deti a mládež. Zasahujú do výchovy, hodnotovej orientácie detí a mládeže a ovplyvňujú ich životný štýl a životné hodnoty. Môžeme to dokumentovať viacerými problémami súvisiacimi so zdravým životným štýlom a hodnotovou orientáciou detí a mládeže.

V súčasnosti nie je ojedinelým javom šíriace sa a gradujúce násilie, vydieranie medzi deťmi aj prostredníctvom mobilných telefónov, ktorými sú vlastníkami. Sú to problémy dotýkajúce sa širokej škály sociálno-patologických javov, ktoré možno pripísať pôsobeniu informačno-komunikačných technológií (IKT) na deti a mládež.

Na margo tohto je možné spomenúť niektoré aktuálne problémy súčasného internetu, či iných IKT, ktoré ovplyvňujú človeka a mnohokrát negatívne zasahujú do jeho života. Ide napr. o :

➤ Virtualizáciu vzťahov, virtuálne komunity

kybernetický priestor vytvára imaginárne prostredie, ktoré už netvorí iba rovinu komunikácie ale sa stáva životným priestorom. Dôsledkom je skutočnosť, že dochádza k vzájomnému odcudzeniu, prejavuje sa nezáujem o reálne medziľudské

vzťahy. Ľudia majú menej času na osobný kontakt a čo je horšie ani nepocitujú jeho potrebu.

➤ relativizácia hodnôt

predstavuje nebezpečie náboženského i mravného relativizmu a individualistického konzumného prístupu k životu

➤ bezprecedentná dostupnosť prakticky čohokoľvek od hlásania xenofóbie, násilia až k najtvrdšej pornografii

Dá sa teda povedať, že je tu veľmi krehká hranica, ktorú možno prestúpiť. Z možnosti využívania a prijímania informácií a vedomostí v pozitívnom zmysle sa človek ľahko môže stať ich konzumentom, otrokom, človekom závislým na internete, počítačových hrách a pod.

Potenciálnu hrozbu predstavuje charakter prijímaných informácií. Toto nebezpečie číha tak na dospelého človeka ako i na deti a mládež. U detí a mládeže aj s tým rozdielom, že vzhľadom k veku nie sú schopní primerane prehodnotiť charakter a obsah prijímaných informácií.

Nástup informačnej spoločnosti prináša teda nemalé problémy, ktorým je treba venovať pozornosť aj zo strany vedných odborov, ktoré môžu priniesť svoj vklad v podobe humanizácie spoločnosti. V tejto polohe má svoje opodstatnenie aj sociálna pedagogika ako vedný odbor, ktorého predmetom skúmania sú okrem iných oblastí aj sociálno-patologické javy v správaní detí a mládeže. Práve na túto skutočnosť by som chcela vo svojom príspevku upriamiť pozornosť. Jej opodstatnenosť je možné vidieť v dvoch polohách:

1. z hľadiska profesijnej prípravy profesionálov pomáhajúcich profesií
2. z hľadiska vedného odboru, ktorého predmetom skúmania sú aj sociálno – patologické javy v správaní detí a mládeže a odhaľovanie ich príčin.

Opodstatnenosť sociálnej pedagogiky v profesijnej príprave pomáhajúcich profesií

Sociálna pedagogika má opodstatnenie a svoj význam z hľadiska prípravy profesionálov, ktorí by mali byť pripravení čeliť spomenutým nebezpečenstvám a disponujú kompetenciami odhaľovať príčiny problémov ako aj adekvátne riešiť vzniknuté problémy. Ide o profesionálov, ktorí pracujú v priamom kontakte s klientom a pomáhajú mu riešiť jeho problémovú situáciu. Sú to pomáhajúce profesie kde patria učitelia, vychovávatelia, sociálni pedagógovia i sociálni pracovníci. Pri riešení akejkoľvek sociálnej situácie, v ktorej sa vychovávaný resp. klient ocitne je ťažiskom sociálno-výchovné pôsobenie, ktoré je doménou sociálnej pedagogiky. Práve ono ovplyvňuje kvalitu a výsledný efekt ich profesijnej činnosti.

Čo z tejto skutočnosti vyplýva pre sociálnu pedagogiku?

Jej opodstatnenosť je okrem iného aj v tom, že je prostriedkom zvyšovania sociálno – pedagogickej kvalifikácie učiteľov, vychovávateľov, sociálnych pedagógov, sociálnych pracovníkov ale aj ďalších špecialistov, ktorí sa v rámci svojej profesie stretávajú nielen so sociálne handicapovanými deťmi a mládežou ale s celou populáciou a môžu ovplyvňovať jej správanie.

Nástup informačnej spoločnosti vyvoláva potrebu oboznámenia sa s obsahom sociálnej pedagogiky aj v ďalších profesiách, ktoré disponujú výrazným vplyvom na deti a mládež. Sociálna pedagogika by podľa môjho názoru nemala absentovať v profesijnej príprave pracovníkov masmédií. Práve títo výrazným spôsobom ovplyvňujú morálno-výchovnú atmosféru v spoločnosti a jej funkcionálne, mimovoľné, náhodné ale o to výraznejšie výchovné pôsobenie.

Determinujúcim faktorom spomenutých profesií je pomoc človeku v jeho životnej situácii. Od tejto skutočnosti sa odvíjajú ich profesijné činnosti, ktoré vykonávajú. Profesijné činnosti majú multidimenzionálny charakter ovplyvnený rôznorodosťou

sociálnych problémov, s ktorými sa v práci s klientom môžu stretnúť. Poznatkový systém profesionálov pomáhajúcich profesií by mal teda zodpovedať spomenutej multidimenzionalnosti. V takomto ponímaní má svoje opodstatnené miesto v príprave aj sociálna pedagogika.

Významným dôvodom je aj skutočnosť, že obsahové zameranie sociálnej pedagogiky je zamerané aj na rozvíjanie životného spôsobu v zmysle kultivácie, optimalizácie, estetizácie so zreteľom na individuálne predpoklady jedinca a minimalizáciu rozporov medzi jedincom a spoločenskými podmienkami (Kraus, 2001, s. 24).

Opodstatnenosť sociálnej pedagogiky v profesijnej príprave pomáhajúcich profesií je daná tiež skutočnosťou, že pod vplyvom spoločenských podmienok a dôsledkami informačnej spoločnosti dôjde k nárastu nepriaznivých sociálnych situácií s dôsledkom zvyšovania počtu cieľových skupín, ktoré budú predmetom výchovného pôsobenia profesionálov pomáhajúcich profesií. Tu sa otvára ďalšia možnosť pre sociálnu pedagogiku, ktorej cieľom je skúmať vzťahy medzi prostredím a výchovou, hľadať príčiny a faktory ohrozujúce a narúšajúce vývin jednotlivca.

Študujúcim je potrebné poskytnúť informácie o možnostiach výchovného ovplyvňovania pomocou, ktorého je možné zmierniť, prípadne eliminovať negatívne dôsledky. Takisto je potrebné dosiahnuť uvedomenie si preventívnej funkcie sociálnej pedagogiky, ktorou je vytváranie hodnotných podnetov v prostredí.

Obsah sociálnej pedagogiky je zameraný nielen na charakteristiku a analýzu jednotlivých typov prostredí, ale poukazuje aj na ich úlohu vo výchovnom procese. Vyplýva to z chápania sociálnej pedagogiky ako vedy, ktorá podľa B. Krausa zahŕňa dve dimenzie. Sociálnu a pedagogickú (podľa: Hudecová, 2004, s.48). Sociálna je daná spoločenským rámcom, spoločenskými podmienkami, s ktorými sociálna pedagogika počíta a snaží sa hľadať východiská a riešenia pre optimálny rozvoj osobnosti.

Pedagogická dimenzia sa dotýka toho ako realizovať spoločenské nároky a minimalizovať rozpory v daných podmienkach pedagogickými prostriedkami.

V súlade s cieľovými skupinami je v centre pozornosti sociálnej pedagogiky rodinné prostredie a skvalitňovanie jeho výchovného pôsobenia, školské prostredie a vplyv na rozvoj osobnosti žiaka, sociálne deviácie v školskom prostredí, problematika ovplyvňovania voľného času. Významnú oblasť záujmu sociálnej pedagogiky tvorí problematika človeka v situácii ohrozenia kde sa dôraz kladie predovšetkým na deti a mládež. V súčasnosti sú všetky tieto oblasti ovplyvnené v nemalej miere aj fenoménom informačnej spoločnosti.

Sociálna pedagogika ako vedný odbor pomáhajúci riešiť problémy súvisiace s globalizáciou a nástupom informačnej spoločnosti

Spoločenská potreba viedla sociálnu pedagogiku ako vednú disciplínu k výraznej preferencii tém z oblasti sociálnych deviácií a patológií. Predmetom skúmania sú dysfunkcie rôznych typov výchovných prostredí. Záujem sa sústreďuje na také javy ako je agresivita, násilie, šikanovanie, závislosti apod. Svoj záujem však upriamuje aj na ohrozené sociálne skupiny vo svojom rozvoji, prípadne skupiny deviantne konajúce.

V úvode svojho príspevku som sa upriamila na niektoré aktuálne problémy súčasných IKT (internet, počítačové hry, mobil a pod). Spomenula som ich vplyv na človeka. Mnohokrát je to negatívne zasahovane do života jednotlivca a dôsledkom je často vznik deviantných foriem správania. Príkladom môže byť už spomenutý problém virtualizácie vzťahov. Nezaujem o osobný kontakt, problém odcudzenia. Charakter vzťahov môže byť istým signálom obrazu spoločnosti a ukazovateľom jej vyspelosti. Poruchy vo vzťahoch sú zdrojom neprimeraného napätia a patologického vývoja osobnosti. Odstrániť tieto poruchy je možné len vzájomnou komunikáciou

a osobným kontaktom. Náhradným riešením môže byť však únik do sveta virtuálnej reality. Dôsledkom tejto skutočnosti je na druhej strane neschopnosť resp. strata schopnosti riešiť svoje problémy, alebo ich riešiť neadekvátnym spôsobom.

Podobne by sme mohli hovoriť o konzumnom prístupe k životu, dostupnosti závažných javov vrátane násilia, pornografie, xenofóbie a iných prostredníctvom IKT.

Súčasný svet je typický zložitou, komplikovanou, závažnými zmenami, ktoré vyvolávajú mnohokrát u človeka pocity ohrozenia. Táto kríza sa prejavuje krízou hodnotových sústav prejavujúcich sa zmenami hodnotového rebríčka jednotlivcov a ich životného štýlu. Táto skutočnosť je často podporovaná aj prístupom k informačným technológiám, ktoré sú v tomto prípade nie v službách človeka, ale prostriedkom jeho ohrozenia a manipulácie.

Z hľadiska skúmania týchto problémov, odhaľovania príčin a hľadania možností riešenia skrýva sociálna pedagogika v sebe veľký potenciál. Jej základnou úlohou je vytvárať a poskytovať pozitívne výchovné možnosti pre jednotlivca a sociálne skupiny, vytvárať naplnenie optimálnej životnej dráhy jednotlivcov. Súčasne však musí riešiť mnohé úlohy, ktoré pomôžu dotvárať podmienky pre úspešné napĺňanie jej potenciálu.

Literatúra:

1. Hudecová, A. – Belková, V.: Kluby náhradných rodín. In: Náhradní rodinná péče, 5, 2004, č.2, s.22.

2. Kováčiková, D. – Kováčová, V. – Turanská, E. – Belková, V.: Základy pedagogiky pre sociálnych pracovníkov. Banská Bystrica: PF UMB. 102s. ISBN 80 - 8055 - 943 - 1

3. Kraus, B. – Poláčková, V. et al.: Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido. 199 s.
ISBN 80 -7315 - 004 - 2

Kontaktná adresa

Doc. PaedDr. Anna Hudecová, PhD.

Pedagogická fakulta UMB

Katedra sociálnej práce

Ružová 13

97411 Banská Bystrica

ahudecova@pdf.umb.sk